

ภาพยนตร์ไทยกับการสร้างเมืองเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว Thai films and city building for tourism promotion

1. ชุตติมา แก่นจันทร์ (Chutima Kaenjan), ศศ.บ. นักศึกษา (B.A. Student)*
2. พงษ์พัฒน์ ด่านอุดม (Pongpat Danudom), ศศ.บ. นักศึกษา (B.A. Student)
3. กรรกฎ จำเนียร (Korrakot Jumnian), ปร.ด (Ph.D.)
4. ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน (Chawanrat Srinounpan), ปร.ด (Ph.D.)
5. บำรุง ศรีนวลปาน (Bumrung Srinounpan), ปร.ด (Ph.D.)

Received : 13 July 2023

Revised : 4 April 2024

Accepted : 13 May 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาพยนตร์ไทย เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ในการเลือกใช้เมืองในภาพยนตร์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและความมั่นคง และเพื่ออธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างการเลือกช่วงเวลายุคสมัยภาพจำของเมืองในอดีต โดยการยกตัวอย่างภาพยนตร์ที่เอาเหตุการณ์ในอดีตมาเป็นจุดขายในการสร้างภาพยนตร์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเพื่อนที่ระลึก, สุขสันต์วันโสด, คิดถึงวิทยา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างภาพยนตร์ที่มีความสวยงามทางธรรมชาติและทั้งทางด้านวัฒนธรรมรวมถึงภาพยนตร์ที่มีภาพจำเชิงสัญลักษณ์เชื่อมโยงถึงอดีตประกอบกับการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ผู้กำกับภาพยนตร์มี Concept (แนวคิด) ที่แตกต่างกัน ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักเลือกใช้เมืองที่มีธรรมชาติที่สวยงาม และส่วนมากเกี่ยวกับการเดินทางค้นหาตัวเองปราศจากสังคมเมือง แต่ในบางภาพยนตร์ก็เลือกใช้เมืองเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสารถึงอดีตก็สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน จึงขึ้นอยู่กับนิยามการรับชม เพราะภาพยนตร์มีหลายมุมมองให้เลือกชม แต่ทั้งสองแบบสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้ สามารถทำให้ชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมและเดินทางตามรอยภาพยนตร์ได้เหมือนกัน

คำสำคัญ ภาพยนตร์, เมือง, การท่องเที่ยว

1, 2, 3, 4, 5 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

(Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University)

1. Email: amerigaw@gmail.com, 2. Email: 6555715005@nstru.ac.th, 3. Email: korrakot_jum@nstru.ac.th,

4. Email: tongchawanrat@gmail.com, 5. Email: bamrung_sri@nstru.ac.th

Abstract

This academic article aims to study the promotion of tourism through Thai films, to explain the relationship between the selection of cities in films to promote the economy and stability, and to elucidate the correlation between the choice of historical periods and the city's nostalgic imagery. The research provides examples of three films that use past events as selling points to attract tourists: "The Promise", "Low season", and "The Teacher's Diary". The researcher cites examples of films that showcase natural beauty, cultural heritage, and nostalgic imagery, supported by relevant data analysis.

The study finds that film directors have different concepts. Most tourism-promoting films tend to choose cities with beautiful natural landscapes, often focusing on journeys of self-discovery away from urban society. However, some films use cities as symbols of the past, which can also attract tourists. The preference depends on viewers' tastes, as both types of films can stimulate the economy by attracting both Thai and foreign tourists to visit and follow in the footsteps of the films.

Keyword: Film, City, Tourism

1. บทนำ

ภาพยนตร์คือมรดกด้านวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์สำคัญ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต รวมไปถึงการเมือง และเศรษฐกิจ ภาพยนตร์นับเป็นหนึ่งในสินค้าทางวัฒนธรรมที่เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด อิทธิพลของภาพยนตร์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรม เช่น ภาษา ศิลปะ ศาสนา เป็นต้นและปฏิเสธไม่ได้เลยว่าภาพยนตร์เป็นส่วนหนึ่งในการชี้นำศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ด้วยภาพยนตร์ถือเป็นสิ่งสำคัญในการเผยแพร่สาร ข้อมูลต่างๆ ไปสู่สังคมโลก ตัวอย่างที่พบเห็นได้ เช่น ภาพยนตร์ Hollywood หลายเรื่องที่แสดงถึงความรุ่งเรือง ความศิวิไลซ์ การพัฒนาประเทศ และปลูกฝังค่านิยมต่างๆ จนทำให้สหรัฐอเมริกากลายเป็นผู้นำโลกในปัจจุบัน

ภาพยนตร์ไทย หรือที่คนไทยเรียกกันว่า “หนังไทย” มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2440 ถึงปัจจุบัน ปัญหาธุรกิจของภาพยนตร์ไทยได้ถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษามากมายหลากหลายประเด็นและได้คลี่คลายไปแล้วตามบริบทของยุคสมัย มีทั้งได้รับการแก้ไข และทั้งที่ยังเป็นปัญหามาจนถึงปัจจุบัน หนึ่งในปัญหา คือ ในปัจจุบันโรงภาพยนตร์

ไม่ใช่สื่อเพียงสิ่งเดียวที่สามารถเผยแพร่สื่อภาพยนตร์ได้ หากแต่มีการพัฒนาสู่รูปแบบของการรับชมออนไลน์ผ่าน (Application Video Streaming) อาทิ NETFLIX หรือ DISNEY PLUS เป็นต้น ซึ่งเป็นการรับชมอยู่ที่บ้านที่ประหยัดทั้งเวลาในการเดินทางและเงินในกระเป๋า เมื่อสังคมในอดีตพัฒนาเป็นสังคมแบบดิจิทัลทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามถึงอนาคตของโรงภาพยนตร์จะเป็นอย่างไรเมื่อเข้าสู่ยุค Streaming Service

ทั้งนี้รัฐบาลโดยนายอิทธิพล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม มุ่งผลักดันอุตสาหกรรมภาพยนตร์ จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อให้วนกลับมาคิดถึงการชมภาพยนตร์แบบดั้งเดิม ที่นำเสนอสถานที่และฉากความงดงามของศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นมรดกฐานสำคัญของชาติ นอกจากนี้การนำภาพลักษณ์ของเมืองที่ถูกเล่าผ่านภาพยนตร์นั้นเป็นการเผยแพร่ให้ผู้ชมทั้งในประเทศและต่างประเทศได้รู้จัก หรือเรียกได้ว่าเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอย่างกรายๆ สู่สังคมโลก

ดังนั้นเพื่อเป็นการผลักดันอุตสาหกรรมภาพยนตร์และส่งเสริมเศรษฐกิจไทยซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในยุคนี้และเพื่อผู้ที่มีความสนใจต่อยอดแนวคิดนี้ โดยตามวัตถุประสงค์ ผู้เขียนขอแนะนำ พื้นที่ถ่ายทำในประเทศไทยและอธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างการเลือกช่วงเวลาคุณสมบัติน้ำพุร้อนของเมืองในอดีต หรือถูกใช้เป็นพื้นที่หลังเรื่องราวที่กระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง ทั้งจากการเข้ามาลงทุนสร้างภาพยนตร์ภายในพื้นที่ และส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีภาพยนตร์เป็นปัจจัยดึงดูดสร้างรายได้ให้กับเมืองและประเทศ

2. ภาพยนตร์ไทย: ภูมิหลัง

ภาพยนตร์ไทยมีความเป็นมาที่ยาวนานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปเป็นครั้งแรก ซึ่งในครั้งนั้น ได้มีช่างภาพของบริษัทลูมิแอร์ ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาบันทึกภาพยนตร์การเสด็จถึงกรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ของพระเจ้ากรุงสยามไว้ 1 ม้วน เป็นเวลาประมาณ 1 นาที นับว่าเป็นการถ่ายภาพยนตร์ ม้วนแรกของโลก ที่บันทึกและถ่ายทำเกี่ยวกับคนไทย ปัจจุบันภาพยนตร์ชุดนี้ก็ได้รับการอนุรักษ์เอาไว้โดยหอภาพยนตร์ และภาพยนตร์เรื่องนี้ยังได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี พ.ศ.2554

ภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่ได้ถ่ายทำในประเทศไทยคือ เรื่อง “นางสาวสุวรรณ” ภาพยนตร์เรื่องนี้ใช้นักแสดงเป็นคนไทยทั้งหมด เป็นภาพยนตร์แนวรักโรแมนติก ขนาดฟิล์ม 35 มิลลิเมตร ภาพขาว-ดำ ไม่มีเสียง ฉายเป็นครั้งแรกเมื่อ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2466 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยมีมา *นางสาวสุวรรณ* ได้เข้าฉายในสหรัฐอเมริกาโดยใช้ชื่อว่า *Suvarna of Siam*) หรือ *Kingdom of Heaven* ซึ่งถือเป็นการเผยแพร่วิถีชีวิตให้ต่างชาติได้รู้จักประเทศไทยและวัฒนธรรมไทย แต่หากเป็นผลงานการสร้างของโปรดักชั่นจากสหรัฐอเมริกา หรือที่ทุกคนรู้จักในนาม “ยูนิเวอร์ซัล” (พุทธพงษ์ เจียมรัตตัญญูม, 2564)

ต่อมา บริษัทถ่ายทำภาพยนตร์ไทยก็สามารถผลิตหนังไทยออกมาในปี พ.ศ.2470 ชื่อเรื่อง “โชคสองชั้น” เป็นภาพยนตร์ขนาดฟิล์ม 35 มิลลิเมตร ขาว-ดำ ไม่มีเสียง และได้รับการยอมรับว่าเป็นภาพยนตร์ประเภทเรื่อง แสดงเพื่อการค้าเรื่องแรกที่สร้างและแสดงโดยนักแสดงไทย ทีมโปรดักชั่นไทย ถ่ายทำในประเทศไทยทั้งหมดในที่สุด หลังจากนั้นหนังไทยก็เป็นที่นิยมและถูกสร้างเพิ่มมากขึ้นตามยุคสมัย จากภาพยนตร์เงียบก็กลายมาเป็น ภาพยนตร์เสียงบรรยายหรือที่เรียกว่า (Sound on film) หรือ ภาพยนตร์พูดได้ (Talkie) ของ Hollywood ในปี พ.ศ.2471 ก็เริ่มมีผู้นำอุปกรณ์และภาพยนตร์เสียงในฟิล์มเข้ามาฉายในกรุงเทพ และถือว่าเป็นยุคทองของวงการ ภาพยนตร์ไทย เพราะมีการผลิตภาพยนตร์ไทยออกมาอยู่ตลอดเวลา และถือเป็นขาลงของภาพยนตร์เงียบเพราะ เสื่อมความนิยมลงไป (โตม สุวงศ์, 2556)

ในช่วงปี พ.ศ. 2483 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรป ผู้สร้างหนังหลายรายต้องพบกับ ภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ทำให้เกิดการขาดแคลนฟิล์มถ่ายภาพยนตร์ขนาด 35 มิลลิเมตร ทีมผู้สร้างจึงหันมาใช้ฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตรแทน แต่ถึงกระนั้นถึงจะมีหนังออกฉายแต่ก็ไม่ต่อเนื่องเพราะช่วงเวลานั้นกรุงเทพถูกทิ้งระเบิดอย่างหนัก ทั้งกลางวันและกลางคืนทำให้โรงภาพยนตร์หลายแห่งต้องปิดกิจการลงไปชั่วคราว แต่ถือเป็นการกำเนิดการใช้ฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตร หลังสิ้นสุดสงครามในปี พ.ศ. 2490-2515 ผู้สร้างยังคงเลือกใช้ฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตร และเป็นที่นิยมอย่างมากเพราะด้วยฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตร จัดได้ว่าเป็นฟิล์มที่ไม่ได้มาตรฐาน แต่ใช้ต้นทุนที่ต่ำกว่าฟิล์มขนาด 35 มิลลิเมตร อีกทั้งยังทำให้การถ่ายและล้างได้เป็นไปได้อย่างรวดเร็วสามารถกอบโกยกำไรได้อย่างงดงาม (จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย, 2544)

ต่อมาในช่วงยุคปี พ.ศ.2516-2529 มีหนังแนวใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย รวมไปถึงหนังที่สะท้อนปัญหาสังคม ในตอนนั้น ทั้งการเมือง และสังคม อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของหนังสะท้อนสังคม และเป็นยุคที่หนังไทยเปลี่ยนระบบ จากการสร้างหนังโดยใช้ฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตรแบบพากย์เสียง ไปเป็นการสร้างหนังโดยใช้ฟิล์มขนาด 35 มิลลิเมตรเสียงฟิล์ม อันเป็นผลให้ตั้งเงื่อนไขในการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยของรัฐบาล ทำให้หนังที่มีขนาด 16 มิลลิเมตรถึงจุดจบไปด้วย ในสมัยรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร มีมาตรการเก็บภาษีการนำเข้าภาพยนตร์ต่างประเทศ ส่งผลทำให้ผู้สั่งหนังต่างประเทศชะลอการสั่งหนังชั่วคราว ในทางตรงกันข้ามมีการผลิตภาพยนตร์ไทยเพิ่มขึ้นถึงปีละ 160 เรื่องถือเป็นยุคแห่งการผลิตนักแสดงหน้าใหม่หลายคนเป็นผลให้มีการจ้างงานและส่งเสริมเศรษฐกิจในยุคนั้น (อัญชลี ชัยวรพร, 2540)

ในปี พ.ศ.2531 เกิดหนังแนวใหม่ ด้วยเพราะช่วงเวลานั้นกลุ่มเป้าหมายของผู้ผลิตภาพยนตร์คือกลุ่มวัยรุ่น ทำให้ช่วงเวลาในปี พ.ศ.2531-2539 เกิดหนังประเภทวัยรุ่นขึ้นมากมาย และเป็นที่นิยมสร้างกันมากในช่วงนั้น เพราะเป็นหนังที่ต้นทุนต่ำและได้กำไรดี โดยเฉพาะในตลาดต่างจังหวัด แต่ไม่ว่าผู้ผลิตภาพยนตร์จะผลิตภาพยนตร์มาสักกี่เรื่อง หรือทำออกมามีคุณภาพมากขึ้นตามมาตรฐานของสากลแต่จำนวนการสร้างภาพยนตร์ไทยก็ลดลงจาก 100 เรื่อง ในปี พ.ศ.2533 เหลือเพียง 20-30 เรื่องในปี พ.ศ.2539 เหตุเพราะในช่วงนั้นมีการเติบโตของมีตลาดวิดีโอ และการพัฒนาต่อเนื่องของหนังฮอลลีวูด ที่พุ่ง 100 ล้านบาทเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2539 (สุทธากร สันติธวัช, 2550)

ต่อมาในปี พ.ศ.2540 ก็เกิดปรากฏการณ์เขย่าวงการภาพยนตร์ไทยชนิดที่ทุบสถิติประวัติศาสตร์หนังไทยทุกเรื่องที่เคยสร้างขึ้นมามีรายได้ 70 ล้านบาทจากค่าย “ไท เอ็นเตอร์เทนเมนต์” กับภาพยนตร์ไทยเรื่อง “2475 อันทกาลครองเมือง” และถือเป็นจุดเริ่มต้นของวงการภาพยนตร์ไทย เพราะนับตั้งแต่นั้นจนถึงปี พ.ศ. 2548 ก็มีภาพยนตร์ถึง 9 เรื่องที่สามารถทำรายได้มากกว่า 100 ล้านบาท โดยภาพยนตร์เรื่อง “สุริโยไท” (2544) กวาดรายได้ไป 700 ล้านบาทภายในประเทศ เป็นภาพยนตร์ที่ทำรายได้สูงสุดนับเป็นปีทองที่น่าจดจำของวงการภาพยนตร์ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในตอนนี้มีการแข่งขันกันแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน มีหลายปัจจัยทำให้รสนิยมของการชมภาพยนตร์เปลี่ยนไปพร้อมกับผู้ผลิตหน้าใหม่ความคิดใหม่ๆ ต่อการทำหนังเพื่อมากระตุ้นเศรษฐกิจ มีการใช้สื่อโฆษณาทุกรูปแบบมาตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค จนนำมาสู่ภาพยนตร์ที่ประสบความสำเร็จที่สุดในประเทศไทยเรื่อง “พี่มาก...พระโขนง” (2556) กวาดรายได้สูงสุดในประเทศไทย 1,000 ล้านบาท จากค่าย “จีทีเอช” โดยผู้กำกับบรรจง ปิสัญธนะกุล ปัจจุบันยังไม่มีภาพเรื่องใดในประเทศไทยเอาชนะภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ (ประภาส อยู่เย็น, 2566)

3. การสร้างเมือง: มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากภาพยนตร์

กระบวนการผลิตภาพยนตร์แต่ละเรื่องมีห่วงโซ่คุณค่าที่ยาว และเกี่ยวกับบุคลากรมากมาย ก่อให้เกิดการใช้จ่าย และการจ้างงานได้มหาศาล (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2565) เกิดการเจริญเติบโตของความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล ชุมชน รัฐบาล และเอกชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม จากสถิติของกองกิจการภาพยนตร์และวีดิทัศน์ต่างประเทศ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทยในรอบ 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2555-2564 รวมแล้วทั้งสิ้น 5,810 เรื่อง สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยสูงถึง 28,769.05 ล้านบาท

สถานการณ์ก็ได้คลี่คลายหลายๆ ส่วนเริ่มมีนโยบายป้องกันและคนส่วนใหญ่ก็สามารถออกมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ หากแต่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ยังคงซบเซา การท่องเที่ยวก็ได้รับผลกระทบกันในหลายส่วนงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน แม้แต่ชุมชนล้วนต่างออกมาคิดแคมเปญกระตุ้นเศรษฐกิจ

ส่วนที่น่าสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับเมืองนั้นถือเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนอยู่พอสมควร ไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึงและสนับสนุนมากนักในแวดวงของนักวิชาการไทย หากย้อนกลับไปในอดีตภาพยนตร์หลายเรื่องกล่าวถึงกรุงเทพมหานคร ดั่งนั้นมุมมองเมือง วิถีชีวิต วัฒนธรรม การเป็นอยู่ของคนในสังคมตอนนั้นจากอดีตจนถึงปัจจุบันแตกต่างกันอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์เป็นเสมือนแรงบันดาลใจ ดึงดูดให้ผู้ชมที่ชื่นชอบภาพยนตร์เรื่องนั้นมากได้เดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ (Film-induced Tourism) ต่อยอดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวจากข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) นักท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 80 ล้านคนเลือกจุดหมายการเดินทางอิงกับภาพยนตร์ ปัจจุบันรัฐบาลมี นโยบายจะพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ให้ขยายการผลิตและการตลาดสู่นานาชาติเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมในซูเปอร์คลัสเตอร์ (Super Cluster) ในหมวดอุตสาหกรรมดิจิทัล ถือเป็นวาระแห่งชาติ และเป็นยุทธศาสตร์หลักในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

เมืองภาพยนตร์ช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ทำเลที่ตั้งต่างๆ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีของไทยสามารถนำมาจัดพื้นที่ในลักษณะนิคมหรือเขตอุตสาหกรรม ภาพยนตร์หรือเมืองภาพยนตร์ได้ ตัวอย่างเช่น ความโดดเด่นของทะเลอันดามันบางพื้นที่ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ตจะสามารถพัฒนาเป็นเมืองภาพยนตร์และแหล่งท่องเที่ยวได้ เหตุผลสำคัญที่กล่าวถึงพื้นที่ที่มีภูเขา ทะเล ป่าไม้ วิถีชีวิตพื้นเมืองทั้งนี้เพราะในเมืองภาพยนตร์จะต้องมีการถ่ายทำหลากหลายฉากทั้งฉากที่เป็นเมือง ฉากที่เป็นชนบทหรือเมืองในอนาคตที่มีเทคโนโลยี ทันสมัย ดังนั้นในการจัดสร้างเมืองภาพยนตร์หรือนิคมภาพยนตร์จึงมีความจำเป็นต้องมีทำเลที่ตั้ง ครอบคลุมเนื้อหาของภาพยนตร์ในทุกๆ มิติ

4. ความสัมพันธ์: ภาพยนตร์กับการสร้างเมือง

ภาพยนตร์มีหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวหรือแม้กระทั่งสร้างเรื่องราวที่เหนือธรรมชาติเหนือจินตนาการก็ทำได้ ความสัมพันธ์ภาพยนตร์กับเมืองที่ถูกสร้างขึ้นในภาพยนตร์อาจจะเป็นเมืองที่ไม่ได้สร้างโดยวิศวกร หรือสถาปนิก แต่สร้างโดยจินตนาการของผู้เขียนบท หรือเป็นเมืองนั้นจริงที่สร้างจากเรื่องจริงก็เป็นได้ ยกตัวอย่าง กรุงเทพมหานคร ภาพยนตร์จะนำเสนอให้เป็นสถานที่อื่นก็สามารถทำได้ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตจะให้ภาพยนตร์เรื่องนั้นไป ในทิศทางไหน หรือในอีกแง่มุมผู้ผลิตจะให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยตามข้อเท็จจริงก็สามารถทำได้เช่นกัน ในกรณีของกรุงเทพมหานคร ในด้านของความสัมพันธ์ของผู้คน การใช้ชีวิต ชนชั้นฐานะ ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของยุคสมัย ทั้งมุมมองผู้ผลิต หรือแม้กระทั่งกระแสตอบรับของผู้คนในแต่ละสมัย ทำไมภาพยนตร์บางเรื่องถึงได้รับความนิยมเป็นพิเศษ

ภาพยนตร์หลายเรื่องถ่ายทำในประเทศไทย สถานที่สวยงาม หลายครั้งทำให้หลายๆ คนอดสงสัยไม่ได้ว่าที่นั่นคือที่ไหนและอยากจะไป ปรากฏการณ์ *lost in Thailand* (2012) เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด ซึ่งเคยเกิดขึ้นกับเชียงใหม่ ภายหลังภาพยนตร์ออกฉายและทำเงินถล่มทลายในจีน ตัวเลขนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางมาเชียงใหม่เพิ่มขึ้นจากในปี 2011 ที่มีราว 40,000 คนไปเป็น 144,327 คน เมื่อปี 2013 และมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปีต่อมา รองลงมาได้แก่ *The Beach* (2000) ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาวแบ็กแพ็คเกอร์เลือกเดินทางมาประเทศไทยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 22 เพื่อจะไปยังเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ หลายเมืองของไทยยังมีโอกาสสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวได้อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชียงรายที่มีต้นทุนจากเหตุการณ์การช่วยชีวิตนักฟุตบอลทีมหมูป่าอะคาเดมี

13 ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอน ชาวที่ผู้คนทั่วโลกต่างเอาใจช่วย ต่อมาก็ได้กลายเป็นหนังสือ สารคดี ภาพยนตร์ และซีรีส์ทยอยออกมาไม่ขาดสาย ล่าสุดคือ หนังสือเรื่อง *Thirteen Lives* (2022) ผลงานของผู้กำกับคนดัง รอน ฮาวเวิร์ด (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2565)

การจัดทำสารระบบภาพยนตร์ที่ถ่ายทำที่กรุงเทพมหานคร หรือที่อื่น ในประเทศไทยก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ภาพยนตร์เป็นการสร้างเมือง เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับเศรษฐกิจ และสามารถทำให้สะท้อนความเป็นอยู่ของคนในสังคม วิถีชีวิต ความเป็นยุคสมัยของช่วงเวลา เกิดการทำแผนที่ท่องเที่ยวตามรอยหนังดัง บทความวิชาการที่พูดถึงประเด็นนี้ หรือพัฒนาสู่การเป็นเมืองภาพยนตร์ (City of Film) อย่างเป็นระบบ

5. ภาพยนตร์ไทย: การสร้างเมือง

การนำเสนอภาพยนตร์เป็นบทบันทึกของช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เราจึงสามารถรำลึกถึงหลายสถานที่ในความทรงจำผ่านภาพยนตร์ เมื่อผ่านการชมภาพยนตร์ไม่ว่าจะด้วยรูปแบบของหนังกลางแปลง พัฒนามาเป็นการชมแบบโรงภาพยนตร์ การย้ายมาชมแบบซีดี หรือ การรับชมแบบสตรีมมิ่ง คือการวิวัฒนาการทางภาพยนตร์ไปพร้อมๆ กับบันทึกช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่การชมภาพยนตร์ก็ยังมีอยู่ เพื่อให้เห็นถึงข้อเท็จจริงและสิ่งที่จะนำเสนอ ดังกรณีภาพยนตร์ที่จะยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

5.1 ภาพยนตร์เรื่องที่ 1: เพื่อนที่...ระลึก (2560)

ภาพยนตร์ เพื่อนที่...ระลึก เป็นภาพยนตร์ไทยแนวดราม่า-สยองขวัญ ที่ออกฉายเมื่อปี (2560) เป็นผลงานการกำกับโดยโสภณ ศักดาพิศิษฏ์ จากค่าย “จีดีเอช” โดยใช้นักแสดงไทยทั้งหมด นำโดยน้ำทิพย์ จงรัชตวิบูลย์ และอภิษฐา ทองคำ ภาพยนตร์นำเสนอกรุงเทพในช่วงปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยต้องเจอกับ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” เป็นสถานการณ์ที่คนไทยต้องจำได้อย่างแน่นอน หลายครอบครัวในตอนนั้นต้องเจอกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลายประเทศในทวีปเอเชีย ก่อให้เกิดการล่มสลายทางเศรษฐกิจไทยในตอนนั้น ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงิน หรือบ้านจัดสรร ต่างพากันปิดตัวลง มีหนี้สินเกิดขึ้นมหาศาล รัฐบาลล้มเหลว ส่งผลทำให้นายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธลาออกในเวลาต่อมา โดยมีนายชวน หลีกภัย ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน

ในภาพยนตร์ยังได้ยกตัวอย่างสัญลักษณ์ของวิกฤตการณ์นี้คือ ตึกร้างสารธ ยูนิค ด้วยอาคารตั้งอยู่ในทำเลที่ถือได้ว่าเป็นทำเลทองเพราะติดแม่น้ำเจ้าพระยาและถนนสาทร แต่การก่อสร้างต้องหยุดชะงักลงเพราะด้วยวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 แม้จะสร้างเสร็จไปแล้วเหลือเพียงแค่ตกแต่งภายในทั้งหมดและภายนอกอีกเล็กน้อย ด้วยเหตุนี้สถานที่แห่งนี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์และภาพจำสำคัญที่ภาพยนตร์แสดงให้เห็นว่าหากผู้ชมรับชมภาพยนตร์ต้องหวนคิดถึง “วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540” ด้วยความตึงเครียดทางเศรษฐกิจส่งผลทำให้เกิดความกดดันของสถาบันครอบครัวในยุคนั้น ทำให้ผู้ผลิตภาพยนตร์หยิบยกเอามาเป็นพล็อตภาพยนตร์เผยแพร่ สถานการณ์ วิถีชีวิต การสื่อสารในยุคนั้น ด้วยไม่ได้เป็นยุคที่มีโทรศัพท์มือถือ การสื่อสารจึงใช้เพียงแค่ เพจเจอร์ หรือโทรศัพท์แบบหยอดเหรียญสื่อสารกัน

ด้วยประเด็นทั้งหมด ทำให้ผู้ชมส่วนใหญ่ไปชมภาพยนตร์เรื่องนี้ทั้งคนที่อยู่ในยุคนั้นหรือเด็กรุ่นใหม่ที่ยากรู้ว่าในตอนนั้นผู้คนผ่านช่วงเวลานั้นมาได้อย่างไร บางคนตามรอยไปดูสถานที่จริงในการถ่ายทำ เพราะอยากรู้ความเป็นมาของสถานที่ ด้วยภาพยนตร์สร้างจากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริงในอดีต โดยชาวต่างชาติให้ฉายาตึกนี้ว่า “Ghost tower” หรือตึกผีในภาษาไทย เพราะด้วยตึกมีความเก่าดูวังเวงชวนขนลุก มีนักท่องเที่ยวที่มาเมืองไทยบางส่วน แอบเข้าไปสำรวจในตึกดังเพื่อพิสูจน์ความกล้า โดยเก็บภาพบรรยากาศออกมาเผยแพร่ออนไลน์ แม้จะผิดกฎหมายละเมิดสิทธิผู้อื่นแต่ก็ทำเอาเรื่องนี้กลายเป็นที่โด่งดังอย่างมากในโลกออนไลน์ ด้วยเหตุนี้ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงเป็นภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ในอดีตเป็นแรงบันดาลใจให้คนในยุคปัจจุบันถ่ายทอดความเป็นมาในอดีต รวมไปถึงดึงดูดทั้งคนในและนอกประเทศที่ชื่นชอบภาพยนตร์เข้ามาเยี่ยมชมสถานที่และภาพยนตร์

รูปที่ 1 อาคาร ยูนิค ทาวเวอร์
ที่มา: กรุงเทพมหานคร (2565)

รูปที่ 2 ภาพยนตร์เพื่อนที่ระลึก
ที่มา: จีดีเอช (2565)

ภาพยนตร์สุขสันต์วันโสดเป็นการนำเสนอความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์แนวคอมมิดี้ จากค่ายหนัง “สหมงคลฟิล์ม อินเตอร์เนชั่นแนล” ผลงานกำกับโดย นฤบดี เวชกรรม นักแสดงนำโดยมาริโอ้ เมาเร่อ และพลอยไพลิน ตั้งประภาพร เรื่องราวในภาพยนตร์เป็นเรื่องราวของคนโสดสองคนมาเจอกัน ร่วมผจญภัยไปด้วยกัน แต่จุดสำคัญของภาพยนตร์เรื่องนี้คือ การท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เหล่า Blogger และ Pager ท่องเที่ยวต่างๆ เดินทางตามรอยพระ - นาง ในภาพยนตร์เรื่องนี้ สิ่งที่เหล่าผู้ชมตั้งคำถามคือ สถานที่ในภาพยนตร์มันมีจริงไหมแล้วฉากในหนังมันอยู่ที่ไหน (Doolaylay, 2021) ด้วยภาพยนตร์ที่ดูง่าย เรื่องราวของภาพยนตร์คาดเดาได้ไม่ซับซ้อน สิ่งที่เป็นจุดเด่นของภาพยนตร์เรื่องนี้ คือการเลือกโลเคชั่น ในแง่ของเศรษฐศาสตร์ คำว่า Low Season คือช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยนิยมท่องเที่ยวหรือเดินทางไปไหน คือช่วงเวลาที่สถานที่ที่ท่องเที่ยวนั้นเงียบเหงาไม่ค่อยมีคนพลุกพล่าน และแน่นอนว่าไม่ใช่ช่วงที่ตีมากในแง่ของเศรษฐศาสตร์และการประกอบธุรกิจ

เพราะความเงียบ ความเหงา ของสถานที่ทำให้เหมาะกับ Concept หรือแนวคิดของภาพยนตร์เรื่องนี้คือ “ความเหงา” “ความพัง” ของตัวละครที่ต้องหลีกหนีความวุ่นวายจากสังคมเมืองออกเดินทางมาในพื้นที่ที่เงียบสงบ มีความงดงามของธรรมชาติเป็นจุดเด่น ซึ่งในภาพยนตร์ก็ถ่ายทอดออกมาได้สวยงาม ส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนที่ชอบท่องเที่ยวและทำทนายกับเรื่องราวใหม่ๆ ดังนั้น ภาพยนตร์เรื่อง Low Season สุขสันต์วันโสด (2562) จึงเหมาะแก่การจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ และดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางมาท่องเที่ยวตามรอยเส้นทางต่อไปในอนาคต และยังเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว (ภิญญาดา รวมศิลป์, 2563)

รูปที่ 3 ภาพยนตร์ Season สุขสันต์วันโสด

คิดถึงวิทยาเป็นภาพยนตร์ไทยที่ออกฉายเมื่อปี พ.ศ.2557 ภาพยนตร์เป็นแนวโรแมนติก กำกับโดยนิธิวัฒน์ ธารธร นักแสดงนำโดยสุกฤษฎี วิเศษแก้ว และเมธามาลย์ บุญยศักดิ์ จากค่าย “จีดีเอช” สิ่งที่ทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกหยิบยกมาเป็นกรณีศึกษาเพราะกระแสความนิยมของภาพยนตร์เรื่องคิดถึงวิทยา ทำให้ค่ายภาพยนตร์ Salman Khan Films และ Cine1 Studios ของประเทศอินเดีย ได้ติดต่อขอซื้อลิขสิทธิ์จากทาง จีดีเอช เพื่อนำบทภาพยนตร์ไปทำใหม่เป็นภาพยนตร์บอลลีวูดในชื่อเรื่อง “Notebook”

ภาพยนตร์คิดถึงวิทยาเป็นที่เค้าโครงที่เขียนมาจากเรื่องจริง พูดถึงผู้ชายที่ตกอับในหน้าที่การงานผันตัวเองมาเป็นครู โดยโรงเรียนที่ต้องไปสอนเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่กลางเขื่อน โอบล้อมด้วยภูเขาและผืนน้ำ ซึ่งสถานที่ของโรงเรียนมีอยู่จริงคือ (โรงเรียนบ้านก้อจัดสรร สาขาเรือนแพ) ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูนแต่ด้วยโรงเรียนไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ และไฟฟ้า จึงทำให้การถ่ายทำหนังเรื่องนี้เลยเป็นการจำลองเนรมิตเรือนแพขึ้นมาใหม่แล้วไปถ่ายทำที่เขื่อนแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี แทน

ผลของการนำเสนอภาพยนตร์เรื่องนี้ ออกสู่สาธารณะทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้ทำรายได้ 100.7 ล้านบาทและด้วยเนื้อหาภาพยนตร์ที่ดูเรียบง่าย ราบรื่น และสวยงาม ถือเป็น Feel good หรือเรียกได้ว่าเป็นหนังที่ดูอบอุ่นใจ และยังเป็นภาพยนตร์ไทยที่ได้เข้าชิงรางวัลออสการ์อีกด้วย รวมไปถึงความน่าสนใจของวิถีชีวิตชุมชนที่ใช้ชีวิตโดยไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก วัฒนธรรมประเพณี ทำให้เกิดกระแสนิยมการเดินทางในกลุ่มคนหลายลักษณะ เช่น การเดินทางตามรอยภาพยนตร์ หรือการเดินทางที่มุ่งเป้าเพื่อไปเยี่ยมชมสถานที่ (หลบหนี หรือ แสวงหา? : การเดินทางในภาพยนตร์ไทย, นิศา บุรณภวังค์) ภาพยนตร์สามารถสื่อสารออกเป็นภาษา ด้วยจินตนาการ อัตลักษณ์ ภาพลักษณ์ จนสามารถเกิดเป็นทัศนคติต่อสถานที่นั้นๆ จนเกิดเป็นแรงจูงใจให้ไปเยี่ยมชมเยือนชมสิ่งทีภาพยนตร์นำเสนอ

วงการภาพยนตร์ไทยหันกลับมาให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากแนวทางการผลิตและกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ไทยหลายเรื่องมักมีการนำเอาเนื้อหาเชื่อมโยงกับการเดินทาง ซึ่งภาพยนตร์ไทยก็นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นั้นกลายมาเป็นวิธีผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยว ทั้งในและนอกประเทศได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 4 ภาพยนตร์คิดถึงวิทยา

ถูกนำมารีเมคโดยประเทศอินเดีย Notebook (2562)

ที่มา: The Standard (2564)

รูปที่ 5 สมาพันธ์ภาพยนตร์ฯเลือก "คิดถึงวิทยา"

เป็นตัวแทนหนังไทยไป "ออสการ์"

รูปที่ 6 โรงเรียนบ้านก้อจัดสรร สาขาห้องเรียนเรือนแพ

6. บทสรุป

เมื่อศึกษาจากภาพยนตร์ที่ยกตัวอย่าง จะพบว่าภาพยนตร์มีความสัมพันธ์ความเศรษฐกิจหรือความมั่นคงซึ่งสามารถสรุปออกมาเป็นรายประเด็นต่อไปนี้เป็นตัวอย่างคำอธิบายว่าภาพยนตร์สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวและความมั่นคงเศรษฐกิจได้อย่างไร

6.1 ภาพยนตร์ช่วยสื่อสารในด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์กับนานาชาติถ้ามองในด้านเศรษฐกิจหรือความมั่นคงภาพยนตร์คือสะพานสู่มิตรภาพกับต่างชาติ

6.2 ภาพยนตร์สร้างความผูกพันระหว่างช่วงเวลาและยุคสมัยผ่านภาพทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมทำให้ชวนคิดถึงระลึกถึงอดีต

6.3 ภาพยนตร์ช่วยต่อยอดเศรษฐกิจช่วยสร้างโอกาสทั้งการค้า การลงทุน และ การจ้างงาน

6.4 ภาพยนตร์ช่วยสะท้อนเหตุการณ์ สะท้อนสังคม สะท้อนผลกระทบ และ เตือนใจ เป็นบทบันทึกความทรงจำแห่งยุคสมัย

รูปที่ 7 ปรากฏการณ์ภาพยนตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยว

7. เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *รู้จักสาทร ยูนิค ทาวเวอร์ ตึกสร้างสูงสัญลักษณ์วิถีวิถีเศรษฐกิจตั้งย่านกุ่ม*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com>
- จีดีเอช. (2565). *เพื่อน...ที่ระลึก*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.GDH559.com>
- จำเริญลักษณ์ ณะวังน้อย. (2544). *ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2565). *เมืองกับภาพยนตร์*. สืบค้น 8 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.the101.world/cities-and-cinema/>.
- โตม สุวงศ์. (2556). *หนึ่งศตวรรษ ภาพยนตร์ไทย 2440-2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน).
- ประภาส อยู่เย็น. (2566). *เปิดลิสต์ 10 อันดับหนังไทยทำเงินสูงสุดตลอดกาล (ฉบับอัปเดต 2566)* สืบค้น 19 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.beartai.com/buzz/1318295>
- พุทพงษ์ เขียมรัตน์บุญม. (2564). *สำรวจนางสาวสุวรรณและโชคสองชั้นผ่านข้อถกเถียงว่าด้วย หนังไทยเรื่องแรก*. จดหมายข่าวหอภาพยนตร์, สืบค้น 8 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.fapot.or.th/main/information/article/view/805>.
- ภิญญาดา รวมศิลป์. (2563). *การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์ เรื่อง Goblin คำสาปรักผู้พิทักษ์วิญญาณ*. สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต. สาขาวิชาเอเชียศึกษา, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุทธากร สันติธวัช. (2550). *หนังไทยในทศวรรษหลัง (พ.ศ. 2530 – 2539)*. สารคดี 13, ฉบับที่ 150, หน้า 129-132.

- อัญชลี ชัยวรพร. (2540). *หนังไทยกับการสะท้อนภาพสังคม*. สารคดี 13, ฉบับที่ 150, หน้า 125 - 129.
- Doolaylay. (2021). *เที่ยวตามรอยหนัง " Low Season สุขสันต์วันโสด " มีอะไรมากกว่าในหนัง*. สืบค้น 20 มิถุนายน 2566, จาก <https://th.readme.me/p/36467>.
- The Standard. (2564). *เปิดตัวอย่าง Notebook ภาพยนตร์ 'คิดถึงวิทยา' เวอร์ชันบอลลีวูดที่จะเข้าฉายในอินเดีย*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2566, จาก <https://thestandard.co/bollywood-remake-of-the-notebook/>